

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 1

МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
для проведення практичних занять
з навчальної дисципліни
«Міжнародний агробізнес»

для здобувачів вищої освіти освітнього ступеня «магістр»
спеціальності 201 «Агрономія»
освітньо-професійна програма «Агрономія»
факультет гірничої справи, природокористування та будівництва
кафедра здоров'я природи та якості харчових ресурсів

Схвалено на засіданні кафедри
міжнародних відносин та
політичного менеджменту
27 серпня 2024 р.,
протокол № 6

Розробник: к. е. н., доцент кафедри міжнародних відносин і політичного
менеджменту АБРАМОВА Ірина

Житомир 2024 р.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 2

ЗМІСТ

Вступ.....	3
Тема 1. Предмет і завдання курсу «Міжнародний агробізнес».....	4
Тема 2. Продовольчий маркетинг в міжнародному агробізнесі	5
Тема 3. Організація маркетингу і особливості розробки бізнес планів в агробізнесі.....	8
Тема 4. Організаційна структура агробізнесу	10
Тема 5. Основні тенденції розвитку світового продовольчого ринку	12
Тема 6. Продовольчі проблеми в сучасному світі.....	14
Тема 7. Політика Європейського зеленого курсу та її вплив на аграрний сектор.....	15
Тема 8. Організаційні форми агробізнесу в США, Канаді та Японії.....	17
Тема 9. Особливості становлення агробізнесу в країнах ЄС.....	19
Тема 10. Агропромислові комплекси країн, що розвиваються.....	20
Список використаних та рекомендованих джерел.....	22

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 3

Вступ

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у студентів сучасного управлінського мислення, системи теоретичних знань і практичних навичок щодо прийняття та виконання рішень у сфері міжнародного агробізнесу.

Завданнями навчальної дисципліни є:

- ознайомлення студентів з відповідними поняттями, категоріями, системами міжнародного агробізнесу та механізмами його здійснення;
- набуття практичних навичок в розробці та реалізації маркетингових стратегій виходу агропромислових підприємств на зовнішній ринок;
- виховання здатності до творчого пошуку напрямків та резервів удосконалення управлінської та маркетингової діяльності агропромислового підприємства на міжнародних ринках.

Зміст навчальної дисципліни направлений на формування наступних компетентностей, визначених стандартом вищої освіти зі спеціальності 201 «Агрономія» та освітньо-професійною програмою «Агрономія»:

ЗК4. Здатність працювати у міжнародному контексті

СК2. Здатність аналізувати та оцінювати сучасні проблеми, перспективи розвитку та науково-технічну політику в сфері агрономії.

СК6. Здатність презентувати результати професійної та наукової діяльності фахівцям і не фахівцям.

Отримані знання з навчальної дисципліни стануть складовими наступних програмних результатів навчання за спеціальністю 201 «Агрономія»:

РН3. Розробляти і реалізовувати економічно значущі виробничі і дослідницькі проекти в сфері агрономії з урахуванням наявних ресурсів та обмежень, технічних, соціальних, правових та екологічних аспектів.

РН9. Вільно спілкуватися державною та іноземною мовами для обговорення результатів професійної діяльності, досліджень та інноваційних проектів у сфері аграрних наук та продовольства.

РН11. Здійснювати бізнесове проектування та маркетингове оцінювання виконання і впровадження інноваційних розробок.

РН12. Добирати оптимальну стратегію господарювання в агрономії, у тому числі за нечіткості цілей та невизначеності умов.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11-05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 4

Тема 1. Предмет і завдання курсу «Міжнародний агробізнес»

План

1. Предмет і завдання вивчення курсу.
2. Визначення понять «агробізнес» та «міжнародний агробізнес».
3. «Зелена революція», розвиток агропромислової та формування агропромислового комплексу.
4. Передумови формування міжнародної системи агробізнесу.
5. Система економічних відносин у міжнародному агробізнесі.

Питання для обговорення

1. Що таке міжнародний агробізнес, і які його основні відмінності від внутрішнього агробізнесу?
2. Які фактори визначають конкурентоспроможність агробізнесу на міжнародних ринках?
3. Які теоретичні підходи використовуються для аналізу глобальних агропродовольчих систем?
4. Як міжнародна торгівля впливає на розвиток аграрного сектору економіки?
5. Які основні виклики стоять перед міжнародним агробізнесом у контексті глобалізації?
6. Як політика і регулювання на національному та міжнародному рівнях впливають на міжнародний агробізнес?
7. Яка роль транснаціональних корпорацій у міжнародному агробізнесі, і як вони впливають на світовий ринок сільськогосподарської продукції?
8. Як концепція сталого розвитку інтегрується в міжнародний агробізнес?

Практичне завдання

Виберіть одну країну та дослідіть її участь у міжнародному агробізнесі. Проаналізуйте основні сільськогосподарські продукти, що експортуються і імпортуються цією країною.

Визначте ключових торгових партнерів цієї країни в аграрному секторі.

Оцініть конкурентні переваги та недоліки обраної країни в міжнародному агробізнесі. Зверніть увагу на такі фактори, як кліматичні умови, доступ до ресурсів, рівень технологій, державне регулювання та підтримка.

Дослідіть вплив політики та державного регулювання на розвиток міжнародного агробізнесу в обраній країні. Як урядові рішення впливають на експортно-імпортні операції в аграрному секторі?

На основі отриманих даних запропонуйте рекомендації щодо підвищення ефективності міжнародного агробізнесу в обраній країні. Врахуйте потенціал для впровадження інновацій та можливості розширення ринків збуту.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 5

Результат: Напишіть звіт обсягом 1-2 сторінок, у якому опишіть результати свого дослідження. Звіт повинен містити аналіз ринку, оцінку конкурентоспроможності, вплив політики, економічний аналіз продукту та ваші рекомендації для розвитку міжнародного агробізнесу в обраній країні.

Джерела інформації

Статистичні дані з міжнародних торгових платформ:

- 1) FAO. <https://app.amis-outlook.org/#/market-database/supply-and-demand-overview>
- 2) WTO. https://www.wto.org/english/res_e/publications_e/anrep24_e.htm

Тема 2. Продовольчий маркетинг в міжнародному агробізнесі

План

1. Система продовольчого маркетингу в міжнародному агробізнесі.
2. Особливості попиту на продовольчі товари.
3. Функції маркетингу в міжнародному агробізнесі.
4. Сільське господарство у системі продовольчого маркетингу.
5. Місце переробників сировини та виробників продуктів харчування у системі продовольчого маркетингу.
6. Канали збуту, форми і методи реалізації продукції.

Питання для обговорення

1. Які основні компоненти системи продовольчого маркетингу у міжнародному агробізнесі?
2. Які фактори формують ефективність системи маркетингу на глобальному рівні?
3. Які міжнародні організації впливають на стандарти продовольчого маркетингу?
4. Чим відрізняється попит на продовольчі товари в різних регіонах світу?
5. Які соціально-економічні та культурні чинники впливають на формування споживчого попиту?
6. Як зміни у споживчих звичках впливають на виробничі та маркетингові стратегії компаній?
7. Які основні функції маркетингу в міжнародному агробізнесі та як вони реалізуються на практиці?
8. Як маркетингові функції впливають на підвищення конкурентоспроможності продукції на світовому ринку?
9. Наведіть приклади, коли маркетингові стратегії допомогли збільшити експорт аграрної продукції.
10. Яку роль відіграє сільське господарство у формуванні продовольчого ринку?

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 6

11. Як ефективно планування виробництва сировини впливає на реалізацію маркетингових стратегій?
12. Які сучасні технології у сільському господарстві сприяють підвищенню ринкової цінності продукції?
13. Яку роль відіграють переробники у формуванні асортименту та якості продукції?
14. Як взаємодіють виробники сировини та кінцеві виробники продуктів у ланцюгах постачання?
15. Обговоріть приклади інтеграції фермерських господарств та переробних підприємств у міжнародних ланцюгах.
16. Які основні канали збуту агропродовольчої продукції на міжнародному ринку?
17. Порівняйте традиційні та сучасні методи реалізації продукції.
18. Які форми контрактів (експортні, франчайзинг, дистрибуція) найбільш ефективні для виходу на нові ринки?
19. Які методи просування продукції є найбільш результативними у різних країнах світу?

Практичне завдання

Мета завдання: Навчитися аналізувати міжнародний ринок продовольчих товарів, визначати особливості попиту, канали збуту та пропонувати ефективні маркетингові рішення для аграрного підприємства.

- 1) Оберіть один продовольчий продукт (наприклад, рис, кава, олія, фрукти, молочні продукти).
- 2) Визначте один міжнародний ринок для його експорту (наприклад, країни ЄС, США, Близький Схід, Китай).
- 3) Визначте основні фактори, що впливають на попит на обраний продукт у цільовому регіоні (культурні, економічні, соціальні, екологічні).
- 4) Дослідіть, які види продукції найбільш популярні серед споживачів.
- 5) Назвіть основних конкурентів на ринку.
- 6) Визначте їхні сильні та слабкі сторони (ціни, якість, упаковка, канали збуту).

Розробка маркетингової стратегії:

Виберіть канали збуту (гуртова/роздрібна торгівля, супермаркети, онлайн-маркетплейси).

Складіть пропозицію щодо форм реалізації продукції (експортні контракти, франчайзинг, торговельні представництва).

Розробіть план просування (реклама, участь у виставках, сертифікація, просування у соцмережах).

Презентація результатів: заповніть таблицю 1

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 7

Таблиця 1

Аналіз міжнародного ринку продовольчих товарів

№	Розділ аналізу	Питання/показники	Дані/результати
1	Обраний продукт та ринок	Назва продукту	
		Країна/регіон для експорту	
2	Попит на продукт	Основні фактори, що впливають на попит (культурні, економічні, соціальні, екологічні)	
		Переваги споживачів (смак, упаковка, сертифікація)	
3	Конкурентне середовище	Основні конкуренти	
		Сильні сторони конкурентів	
		Слабкі сторони конкурентів	
4	Канали збуту	Традиційні (гуртова/роздрібна торгівля, ярмарки)	
		Сучасні (супермаркети, інтернет, маркетплейси)	
5	Форми реалізації продукції	Експортні контракти	
		Франчайзинг	
		Торговельні представництва	
6	Методи просування	Міжнародна реклама	
		Брендинг і сертифікація (Organic, Fair Trade)	
		Цифрові платформи та соціальні мережі	
7	Ризики виходу на ринок	Кліматичні	
		Політичні	
		Економічні	
8	Пропозиції щодо маркетингової стратегії	Основні кроки для виходу на ринок	
		Очікувані результати	

Тема 3. Організація маркетингу і особливості розробки бізнес планів в агробізнесі

План

1. Основні принципи організації маркетингової діяльності в агробізнесі.
2. Основні елементи системи маркетингу в агропромисловому виробництві.
3. Розробка цінової стратегії в системі міжнародного агробізнесу.
4. Планування товарного асортименту та організація процесу руху товарів.
5. Управління рекламною діяльністю.
6. Особливості розробки бізнес-планів в агробізнесі.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 8

Питання для обговорення

1. Які основні принципи організації маркетингової діяльності в агробізнесі?
2. Як правильно визначити цільовий ринок для аграрного підприємства?
3. Які елементи входять до системи маркетингу в агропромисловому виробництві?
4. Як взаємодіють виробники сировини та переробні підприємства у маркетинговій системі?
5. Які фактори слід враховувати при розробці цінової стратегії для міжнародного ринку агропродукції?
6. Які методи ціноутворення найбільш ефективні у міжнародному агробізнесі?
7. Як планувати товарний асортимент з урахуванням попиту на внутрішньому та зовнішньому ринках?
8. Які канали та методи руху товарів дозволяють оптимізувати логістику та збут продукції?
9. Які завдання виконує рекламна діяльність у агробізнесі та які інструменти просування є найефективнішими?
10. Як цифрові платформи та соціальні мережі впливають на реалізацію агропродукції?
11. Які основні розділи повинен містити бізнес-план аграрного підприємства?
12. Як оцінити ризики та прогнозовану ефективність агробізнес-проекту при складанні бізнес-плану?

Практичне завдання

- 1) Оберіть один вид агропродукції (наприклад, молочні продукти, овочі, зернові, фрукти). Поясніть свій вибір: чому саме цей продукт цікавий для аналізу, які його ринкові перспективи.
- 2) Визначте тип підприємства, яке цей продукт виробляє: фермерське господарство, агрохолдинг або переробне підприємство.
- 3) Дослідіть попит на обраний продукт на внутрішньому та/або міжнародному ринку.
- 4) Визначте основних споживачів та конкурентів.
- 5) Складіть короткий SWOT-аналіз підприємства (сильні та слабкі сторони, можливості, загрози).

Презентація результатів: заповніть таблицю 1 та таблицю 2

Таблиця 1

Продукт, ринок, конкуренти

№	Показник	Дані / Відповідь
---	----------	------------------

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 9

1	Вибраний продукт	
2	Тип підприємства	
3	Структура підприємства	
4	Попит на внутрішньому ринку	
5	Попит на міжнародному ринку	
6	Основні споживачі	
7	Основні конкуренти	
8	Особливості конкуренції	

Таблиця 2

SWOT-аналіз підприємства

SWOT	Показники / Пояснення	Приклади для вашого продукту
Сильні сторони (Strengths)	Які внутрішні фактори дають перевагу підприємству на ринку?	
Слабкі сторони (Weaknesses)	Які внутрішні фактори обмежують розвиток?	
Можливості (Opportunities)	Які зовнішні фактори можуть сприяти росту бізнесу?	
Загрози (Threats)	Які зовнішні фактори можуть негативно вплинути на бізнес?	

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 10

Тема 4. Організаційна структура агробізнесу

План

1. Землеволодіння і землекористування.
2. Інфраструктура агропромислового виробництва.
3. Основні організаційні форми агропромислового виробництва.
4. Організація виробництва у фермерських господарствах.
5. Форми і методи державного регулювання агробізнесу.

Питання для обговорення

1. Які основні види землеволодіння та землекористування існують в аграрному секторі України?
2. Які чинні закони та нормативні акти регулюють право власності та користування землею для агропідприємств?
3. Що включає в себе інфраструктура агропромислового виробництва та як вона впливає на ефективність агробізнесу?
4. Які типи транспортної, енергетичної та технологічної інфраструктури необхідні для розвитку агропромислового комплексу?
5. Які основні організаційні форми агропромислового виробництва існують (фермерські господарства, агрохолдинги, кооперативи, переробні підприємства)?
6. Які переваги та недоліки мають різні організаційні форми для ефективного управління агробізнесом?
7. Які особливості організації виробництва у фермерських господарствах (планування, ресурсозабезпечення, технології)?
8. Які форми державного регулювання агробізнесу існують (податкова, кредитна, земельна, субсидійна політика)?
9. Які методи державного регулювання найбільш ефективні для підтримки розвитку фермерських господарств та малих агропідприємств?
10. Як державне регулювання впливає на конкурентоспроможність агропродовольчого сектора на внутрішньому та міжнародному ринках?

Практичне завдання

Мета: навчитися створювати структурований бізнес-план для аграрного підприємства, враховуючи організаційну структуру, ресурсне забезпечення, маркетинг, фінанси та оцінку ризиків.

Завдання:

- 1) Оберіть тип агропідприємства: фермерське господарство, агрохолдинг або переробне підприємство.
- 2) Виберіть продукт або групу продуктів для виробництва (зернові, овочі, молочні продукти, фрукти тощо).
- 3) Дослідіть внутрішній і/або міжнародний ринок для обраного продукту.
- 4) Визначте основних споживачів та конкурентів. Оцініть тенденції попиту

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 11

та можливості для розвитку бізнесу.

Складіть таблицю з основними розділами бізнес-плану.

Таблиця 1

Приклад таблиці з основними розділами бізнес-плану

№	Розділ бізнес-плану	Питання / Показники	Дані / Пропозиції
1	Підприємство та продукт	Тип підприємства	Фермерське господарство
		Назва продукту / групи продуктів	Молоко, сир, йогурт
2	Аналіз ринку	Основні ринки збуту	Внутрішній ринок (супермаркети, локальні магазини), частково експорт до країн ЄС
		Основні споживачі	Сім'ї, роздрібні магазини, кафе та ресторани
		Основні конкуренти	Інші фермерські господарства, великі молочні заводи
		Тенденції попиту	Зростання попиту на органічну продукцію та локальні фермерські продукти
3	Організаційна структура	Кількість працівників	15 осіб (фермери, доярки, технологи)
		Технічні та виробничі потужності	50 голів молочних корів, міні-сироробня
		Ресурсне забезпечення (земля, техніка, матеріали)	100 га орної землі та пасовищ, трактор, кормозмішувач, холодильне обладнання
4	Маркетинг	Канали збуту	Локальні супермаркети, онлайн-магазин, фермерські ярмарки
		Цінова стратегія	Конкурентні ціни на молоко та сир, преміальний сегмент для органічної продукції
		Методи просування	Соціальні мережі, участь у виставках та ярмарках, дегустації продуктів
5	Фінанси	Витрати на виробництво	150 000 грн на корм, ветеринарію та заробітну плату
		Витрати на логістику та маркетинг	30 000 грн на доставку та рекламу
		Прогноз доходів та прибутку	Доходи: 250 000 грн/місяць, прибуток: 70 000 грн/місяць
6	Ризики та їх мінімізація	Основні ризики	Сезонні коливання цін, хвороби тварин, конкуренція з великими виробниками
		Заходи з мінімізації ризиків	Страхування худоби, створення резервного фонду, сертифікація органічної продукції, диверсифікація каналів збуту
7	Висновки	Основні результати та рекомендації	Підприємство має перспективи розвитку на внутрішньому ринку, можливий експорт, ефективна маркетингова стратегія та план мінімізації ризиків підвищують шанси на стабільний прибуток

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 12

Тема 5. Основні тенденції розвитку світового продовольчого ринку

План

1. Товарна структура виробництва і торгівлі основними видами сільськогосподарської продукції і продовольства.
2. Основні напрями експорту і імпорту сільськогосподарської продукції і продовольства України.
3. Умови і можливості ефективного використання експортного потенціалу АПК України.
4. Глобалізація ринків сільськогосподарської продукції і продовольства.

Питання для обговорення

1. Яка товарна структура світового виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства?
2. Які основні види продукції займають провідні позиції у міжнародній торгівлі сільськогосподарськими товарами?
3. Як змінюються тенденції виробництва продовольства у різних регіонах світу?
4. Які країни є найбільшими експортерами і імпортерами агропродовольчої продукції?
5. Які основні напрями експорту сільськогосподарської продукції з України?
6. Які основні напрями імпорту продовольства до України та що визначає його структуру?
7. Які чинники впливають на ефективне використання експортного потенціалу АПК України?
8. Які можливості для розвитку експорту має Україна на сучасних світових ринках?
9. Як глобалізація ринків сільськогосподарської продукції впливає на конкуренцію, ціни та стандарти якості?
10. Які ризики і виклики створює глобалізація для національних АПК та як їх можна мінімізувати?

Практичне завдання

Мета: розвинути навички аналізу зовнішньої торгівлі сільськогосподарською продукцією України, оцінити її структуру та визначити основні тенденції.

- 1) Оберіть одну з категорій сільськогосподарської продукції: зернові, олійні культури, овочі, фрукти, молочні продукти, м'ясо, інші.
- 2) Використовуючи офіційні джерела, зберіть дані про:
 1. Обсяги експорту та імпорту обраної категорії продукції за останні 3 роки.
 2. Основні країни-експортери та імпортери.
 3. Структуру товарів у категорії (наприклад, для зернових: пшениця,

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 13

кукурудза, ячмінь).

Проведіть аналіз даних, результати запишіть у таблицю 1.

Таблиця 1

Аналіз зовнішньої торгівлі України сільськогосподарською продукцією

№	Показник	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+/-) 2023 р. до 2021 р.
1	Обсяг експорту (тонн)				
2	Обсяг імпорту (тонн)				
3	Основні країни-експортери				
4	Основні країни-імпортери				
5	Частка основних товарів у категорії (%)				

Зробіть висновки:

1) Оцініть роль аграрного сектору в експорті України – який відсоток він займає в загальному експорті, які саме товари є ключовими.

2) Визначте основних торговельних партнерів – які країни є найбільшими імпортерами української продукції та які товари Україна імпортує найбільше.

3) Проаналізуйте проблеми та перспективи – які труднощі існують (логістика, конкуренція, ціни) та які можливості зростання експорту можна використати.

Джерела даних:

1) Державна служба статистики України:

Збірник "Сільське господарство України" за 2022 рік.
https://ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2023/zb/09/S_gos_22.pdf?

2) FAOSTAT (Організація ООН з продовольства та сільського господарства):

FAOSTAT - Статистика сільського господарства.
<https://www.fao.org/faostat/en/#home>

3) Міністерство аграрної політики та продовольства України:

Офіційний сайт Мінагрополітики. <https://minagro.gov.ua/>

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 14

Тема 6. Продовольчі проблеми в сучасному світі

План

1. Основні тенденції виробництва продовольства в різних регіонах світу.
2. Продовольча безпека країни.
3. Цілі продовольчої та сільськогосподарської організації ООН – ФАО та інших міжнародних організацій.
4. Система управління світовим аграрним виробництвом.

Питання для обговорення

1. Які основні глобальні тенденції виробництва продовольства в різних регіонах світу (Європа, Азія, Африка, Америка)?
2. Чому в одних регіонах світу спостерігається надвиробництво продовольства, а в інших — дефіцит?
3. Які чинники найбільше впливають на продовольчу безпеку країни?
4. Як війни, економічні кризи та кліматичні зміни позначаються на продовольчій безпеці?
5. Які існують показники оцінки продовольчої безпеки та як їх застосовують у міжнародній практиці?
6. Які головні цілі та завдання Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН (ФАО)?
7. Як ФАО та інші міжнародні організації (ВТО, Світовий банк, ВПП) впливають на подолання голоду у світі?
8. Які особливості сучасної системи управління світовим аграрним виробництвом?
9. Чи можна вважати глобалізацію продовольчих ринків позитивним явищем для країн, що розвиваються?
10. Які перспективи вирішення продовольчих проблем у ХХІ столітті з урахуванням розвитку технологій і міжнародної співпраці?

Практичне завдання

Мета: Навчитися використовувати статистичні дані для оцінки рівня продовольчої безпеки та виявлення основних проблем.

Завдання:

- 1) Оберіть одну країну (наприклад, Україна, Польща, Німеччина, Єгипет чи Індія).
- 2) Зберіть дані за останні 3–5 років щодо ключових показників продовольчої безпеки.
- 3) Заповніть таблицю 1.

4) Зробіть висновки:

Які основні проблеми продовольчої безпеки є в країні?

Чи є позитивні тенденції у виробництві та доступності продовольства?

Які загрози можуть виникнути у майбутньому?

Таблиця 1

Оцінка рівня продовольчої безпеки країни

№	Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	Відхилення (+/-) 2023 р. до 2021 р.
1	Виробництво зернових (млн тонн)					
2	Виробництво м'яса (тис. тонн)					
3	Виробництво молока (тис. тонн)					
4	Імпорт продовольства (млн дол. США)					
5	Експорт продовольства (млн дол. США)					
6	Рівень самозабезпечення основними продуктами (%)					
7	Частка витрат домогосподарств на харчування (%)					
8	Індекс глобальної продовольчої безпеки (GFSI)					

Джерела даних:

1. Державна служба статистики України: <https://ukrstat.gov.ua>
2. FAOSTAT (Продовольча та сільськогосподарська організація ООН): <https://www.fao.org/faostat/en/#home>
3. World Food Programme (Всесвітня продовольча програма ООН): <https://www.wfp.org>
4. Global Food Security Index (Індекс глобальної продовольчої безпеки, Economist Intelligence Unit): <https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index>

Тема 7. Політика Європейського зеленого курсу та її вплив на аграрний сектор

План

1. Огляд ключових документів та стратегій Європейського зеленого курсу.
2. Вплив Європейського зеленого курсу на сільське господарство та продовольчу політику ЄС.
3. Законодавчі ініціативи та регуляції, спрямовані на сталий розвиток агробізнесу.

Питання для обговорення

1. Які основні цілі та пріоритети Європейського зеленого курсу?
2. Які ключові документи та стратегії лежать в основі реалізації Європейського зеленого курсу?
3. Як Європейський зелений курс впливає на аграрний сектор ЄС?

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 16

4. Які зміни у сільськогосподарській політиці ЄС були зумовлені прийняттям Європейського зеленого курсу?
5. Яку роль відіграє стратегія «Від ферми до виделки» у забезпеченні сталого розвитку аграрного виробництва?
6. Як політика Європейського зеленого курсу впливає на продовольчу безпеку та якість продуктів харчування?
7. Які законодавчі ініціативи спрямовані на скорочення використання пестицидів та хімічних добрив у ЄС?
8. Як впровадження Європейського зеленого курсу впливає на конкурентоспроможність аграрного бізнесу в країнах ЄС?
9. Які можливості та виклики виникають для України у зв'язку з реалізацією Європейського зеленого курсу?
10. Яким чином міжнародні організації та ЄС контролюють виконання екологічних стандартів у сільському господарстві?

Практичне завдання

- 1) Ознайомтесь із основними стратегіями Європейського зеленого курсу (зокрема, «Від ферми до виделки», Біорізноманіття – 2030, Кліматично нейтральна Європа – 2050).
- 2) Визначте, які вимоги ставить ця політика до аграрного виробництва (зменшення використання пестицидів, добрив, розвиток органічного землеробства, скорочення викидів CO₂ тощо).
- 3) Проаналізуйте, як ці вимоги впливають на різні сегменти агробізнесу (фермерські господарства, агрохолдинги, переробні підприємства).
- 4) Заповніть таблицю, зазначивши можливі виклики, можливості та необхідні заходи адаптації для обраного типу підприємства.
- 5) Сформулюйте 2–3 висновки щодо того, наскільки реалістично українським агровиробникам адаптуватися до вимог Європейського зеленого курсу.

Отримані результати оформте у вигляді таблиці 1.

Таблиця 1

Виклики, можливості та заходи адаптації агробізнесу в умовах реалізації Європейського зеленого курсу

Сегмент агробізнесу	Основні виклики (ризики)	Нові можливості	Заходи адаптації
Фермерські господарства			
Агрохолдинги			
Переробні підприємства			

Джерела даних:

1. From Farm to Fork – офіційна сторінка ЄС.
<https://www.consilium.europa.eu/en/policies/from-farm-to-fork/>

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 17

2. EU Pesticides Database – офіційна база даних ЄС.
https://food.ec.europa.eu/plants/pesticides/eu-pesticides-database_en Food Safety

3. EURL Pesticides – стандарти та нормативні документи.
<https://www.eurl-pesticides.eu/docs/public/tmpl/article.asp?CntID=1273&LabID=100&Lang=EN>
[eurl-pesticides.eu](https://www.eurl-pesticides.eu)

4. USDA: Economic and Food Security Impacts of EU Farm to Fork Strategy.
<https://www.fas.usda.gov/newsroom/economic-and-food-security-impacts-eu-farm-fork-strategy>

5. “EU Farm to Fork Strategy: State of Play” – аналітичний огляд Epthinktank.
<https://epthinktank.eu/2024/02/13/eu-farm-to-fork-strategy-state-of-play/>

Тема 8. Організаційні форми агробізнесу в США, Канаді та Японії

План

1. Основні організаційні форми агробізнесу в США.
2. Агропромисловий комплекс Канади.
3. Агропромислова інтеграція в Японії.

Питання для обговорення

1. Які основні організаційні форми агробізнесу функціонують у США та які їхні ключові особливості?
2. У чому полягає роль агрохолдингів та фермерських кооперативів у сільському господарстві США?
3. Як законодавча база США впливає на організацію агробізнесу?
4. Які відмінності між фермерськими господарствами США та Канади?
5. Які особливості має агропромисловий комплекс Канади з точки зору спеціалізації виробництва?
6. Як у Канаді організована система державної підтримки фермерів і які її результати?
7. Які галузі агробізнесу є пріоритетними для Канади на міжнародному ринку?
8. У чому полягає специфіка агропромислової інтеграції в Японії?
9. Як японська модель інтеграції поєднує традиційне фермерство з сучасними технологіями?
10. Які спільні та відмінні риси можна виділити у розвитку агробізнесу США, Канади та Японії?

Практичне завдання

Мета: Розвинути навички аналізу різних моделей агробізнесу та їх організаційних форм у розвинених країнах світу, виявити особливості

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 18

структури і функціонування АПК.

Завдання:

Ознайомтеся з основними організаційними формами агробізнесу в США, Канаді та Японії (фермерські господарства, агрохолдинги, кооперативи, інтегровані компанії).

Зберіть інформацію про:

1. Основні види продукції та спеціалізацію;
2. Структуру власності та масштаб підприємств;
3. Систему державної підтримки та регулювання;
4. Роль інтеграції у виробництві та переробці.
5. Заповніть таблицю для порівняльного аналізу трьох країн.

На основі таблиці сформулюйте 2–3 висновки:

- 1) Сильні та слабкі сторони кожної моделі;
- 2) Можливості для застосування досвіду цих країн в Україні;
- 3) Висновки щодо ефективності інтеграційних форм у підвищенні продуктивності та конкурентоспроможності.

Таблиця 1

Порівняльний аналіз різних моделей агробізнесу

Країна	Організаційні форми агробізнесу	Основні види продукції	Масштаб та структура власності	Державна підтримка та регулювання	Роль інтеграції та кооперації
США					
Канада					
Японія					

Джерела даних:

1. National Agricultural Law Center – Організаційні форми агробізнесу США:
<https://nationalaglawcenter.org/ag-law-bibliography/categories/33-organizational-forms-for-agriculture-business-law-and-development/>
2. Statistics Canada. <https://www150.statcan.gc.ca/n1/pub/96-325-x/2021001/article/00012-eng.htm>
3. USDA – Сільське господарство Японії та Транстихоокеанське партнерство.
https://www.ers.usda.gov/sites/default/files/_laserfiche/publications/43890/49385_eib129.pdf

Тема 9. Особливості становлення агробізнесу в країнах ЄС

План

1. Виклики та проблеми агробізнесу в країнах ЄС.
2. Міжнародна співпраця та торгівля в агробізнесі ЄС.
3. Перспективи розвитку агробізнесу в країнах ЄС.

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 19

Питання для обговорення

1. Які основні виклики стоять перед агробізнесом у країнах ЄС у сучасних умовах?
2. Як зміни клімату та природні ризики впливають на сільське господарство ЄС?
3. Які економічні та політичні фактори створюють проблеми для аграрного сектору ЄС?
4. Які форми державної підтримки використовуються у ЄС для розвитку агробізнесу?
5. Як ЄС сприяє міжнародній співпраці у сфері агробізнесу?
6. Які основні напрями зовнішньої торгівлі агропродовольчою продукцією ЄС?
7. Яку роль відіграють стандарти та регулювання ЄС у міжнародній торгівлі агропродукцією?
8. Які перспективні напрями розвитку агробізнесу в країнах ЄС можна виділити на найближчі 5–10 років?
9. Як цифровізація та інновації впливають на підвищення ефективності агропромислового комплексу ЄС?
10. Які уроки можна застосувати для розвитку агробізнесу в Україні на основі досвіду країн ЄС?

Практичне завдання

Мета: Розвинути навички аналізу проблем та перспектив розвитку агробізнесу у країнах ЄС, оцінити міжнародну співпрацю та можливості адаптації українського АПК.

Завдання:

- 1) Ознайомтеся з матеріалами щодо агробізнесу країн ЄС: статистика, дослідження, офіційні звіти Європейської Комісії.
- 2) Визначте основні **виклики** для аграрного сектору в ЄС (екологічні, економічні, політичні, технологічні).
- 3) Визначте **можливості та перспективи розвитку** агробізнесу в ЄС.
- 4) Проаналізуйте роль **міжнародної співпраці та торгівлі** в розвитку аграрного сектору.
- 5) Заповніть таблицю, де систематизуєте виклики, можливості та приклади успішних практик.

На основі аналізу сформулюйте 2–3 висновки щодо застосування досвіду ЄС в українських умовах.

Таблиця 1

Роль міжнародної співпраці та торгівлі в розвитку аграрного сектору

Категорія	Виклики (ризики)	Можливості	Приклади успішної практики
Екологічні			
Економічні			

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 20

Технологічні			
Політичні/регуляторні			

Тема 10. Агропромислові комплекси країн, що розвиваються

План

1. Формування національних АПК в країнах Африки.
2. Агропромислові комплекси у країнах Близького Сходу.
3. Агропромисловий розвиток країн Південної та Південно Східної Азії.
4. Агробізнес у Латинській Америці.

Питання для обговорення

1. Які основні особливості формування національних АПК в африканських країнах?
2. Які фактори впливають на розвиток агропромислових комплексів у країнах Африки?
3. Які види продукції є пріоритетними для агропромислових комплексів Близького Сходу?
4. Які основні проблеми та виклики стоять перед АПК країн Близького Сходу (кліматичні, водні, технологічні)?
5. Як відбувається розвиток агробізнесу у Південній та Південно-Східній Азії?
6. Які організаційні форми АПК переважають у країнах Південно-Східної Азії (малий фермерський сектор, кооперативи, агрохолдинги)?
7. Які фактори сприяють зростанню агропромислового сектору в Латинській Америці?
8. Як міжнародна торгівля впливає на розвиток АПК у країнах, що розвиваються?
9. Які приклади успішних інновацій та технологій в агробізнесі країн, що розвиваються, можна навести?
10. Які уроки можна використати для підвищення ефективності українського АПК на основі досвіду цих регіонів?

Практичне завдання

Мета: Вивчити організаційні форми та особливості розвитку агропромислових комплексів країн, що розвиваються, та оцінити їх сильні і слабкі сторони.

Завдання:

Оберіть один регіон: Африка, Близький Схід, Південно-Східна Азія або Латинська Америка. Визначте ключові країни цього регіону з розвиненим агробізнесом.

Зберіть інформацію про:

1. Основні види сільськогосподарської продукції;

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 21

2. Організаційні форми АПК;
3. Рівень технологічного оснащення;
4. Міжнародну торгівлю (експорт/імпорт).

Заповніть таблицю для аналізу та порівняння.

На основі таблиці зробить 2–3 висновки щодо сильних сторін, проблем та можливостей розвитку АПК обраного регіону.

Таблиця 1

Аналіз АПК країн, що розвиваються

Регіон / Країна	Основні види продукції	Організаційні форми АПК	Рівень технологій	Основні зовнішньоторговельні партнери
Африка				
Близький Схід				
Південно-Східна Азія				
Латинська Америка				

Джерела даних:

1. Світовий банк — Огляд сільського господарства.
<https://www.worldbank.org/en/topic/agriculture/overview>
2. FAO. <https://www.fao.org/4/ac483e/ac483e05.htm>

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 22

Список використаних та рекомендованих джерел

Основна література

1. Абрамова І. В. Оцінка фінансового стану та джерел формування капіталу сільськогосподарських підприємств. *Капіталізація аграрного сектору економіки* : кол. моногр. за заг. ред. Л.В. Недільської. Житомир : О.О. Євенок, 2021. – С. 63-83. <https://drive.google.com/file/d/1q6krkpopRTdwKPb7NigoeCYpUYxyxs79/view?usp=sharing>
2. Абрамова І. В. Євроінтеграційні імперативи трансформації фінансового забезпечення сталого розвитку сільських територіальних громад [Текст]: монографія – Житомир: ТОВ «Видавничий дім «Бук-Друк»», 2024. – 290 с. <https://doi.org/10.5281/zenodo.15663514>
3. Газуда Л.М., Балян А.В., Газуда М.В., Волощук Н. Ю., Газуда С. М. Розвиток аграрного підприємництва в умовах євроінтеграційних процесів: науково-прикладні аспекти і рекомендації. Велика Бакта. ТОВ «РІК-У» 2021. – 67 с. <https://dspace.uzhnu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/e10b8f5c-831a-45f8-9bc8-c60ccde356e6/content>
4. Міжнародні економічні відносини: навчальний наочний посібник / уклад.: В.В. Дергачова, К.О. Кузнецова, І.М. Манаєнко, В.А. Мельникова, О.С. Ченуша. Київ: КПП ім. Ігоря Сікорського, 2021. 340 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/43469>
5. Міжнародна економіка: підруч. / С.О. Гуткевич, М.Д.Корінько, Ю.М. Сафонов. 3-є вид., перероблене та доповнене. Вид-во «Діса Плюс», 2021. 428 с. URL: https://fpk.in.ua/images/biblioteka/2fmb_finansy/Mizhnarodna-ekonomika-pereroblono-2021-Do-druku.pdf

Допоміжна література

1. Абрамова І. В., Віленчук О. М., Дема Д. І. та ін. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи : монографія за ред. Д. І. Деми. Житомир: ЖНАЕУ, 2015. С. 209-275. URL.: http://ir.polissiauniver.edu.ua/bitstream/123456789/3839/1/Finansova_polituka_APK_2015_364.pdf
2. Грицишен Д. О., Абрамова І. В. Формування та реалізації фінансових механізмів ЄС щодо сталого розвитку сільських громад. *Таврійський науковий вісник. Серія: Економіка*. 2024. № 20. С. 67-78. URL.: <https://doi.org/10.32782/2708-0366/2024.20.8>
3. Грицишен Д. О., Абрамова І. В. Міжнародні імперативи фінансового забезпечення сталого розвитку сільських громад. *Проблеми економіки*. 2024. №2. С. 31-38. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2024-2-31-38>
4. Абрамова І. В., Поплавський П. Г. Фінансування міжнародних грантових угод у сферах науки та інновацій через призму декомпозиційної моделі. *Бізнес*

Житомирська політехніка	МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЖИТОМИРСЬКА ПОЛІТЕХНІКА» Система управління якістю відповідає ДСТУ ISO 9001:2015	Ф-21.11- 05.01/201.00. 1/М/ОК04-1-2024
	Екземпляр № 1	Арк 23 / 23

Информ. 2024. № 4. С. 26-31. URL.: <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2024-4-26-31>

5. Abramova I. Financial Support for Rural Development: European Experience. *Scientific Horizons*. 4(77), 2019. pp. 21-26. URL.: <https://doi.org/10.33249/2663-2144-2019-77-4-21-26>

6. Dema D., Abramova I., Nedilska L. Financial and Economic Conditions of Rural Development in Ukraine. *Eastern Journal of European Studies*. Volume 10. Issue 1. 2019. pp. 199-220. URL.: https://ejes.uaic.ro/articles/EJES2019_1001_DEM.pdf

7. Тарасевич Н.В. Концептуальні підходи до визначення економічної сутності агробізнесу у міжнародному аспекті *Modern Economics*. 2021. № 28(2021). С. 134-139. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V28\(2021\)-19](https://doi.org/10.31521/modecon.V28(2021)-19).

8. Крачок Л. Міжнародне науково-технічне співробітництво в аграрній сфері: сутність, стан та особливості. *Молодий вчений*, 2020, №6 (82). DOI:10.32839/2304-5809/2020-6-82-3. URL: <https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/868>

9. Негода Ю. В. Концептуальні аспекти стратегії трансформації аграрного сектору економіки. *Економіка та держава*. 2020. № 2. С. 39–43. DOI: 10.32702/2306-6806.2020.2.39

10. Prokopyshyn O., Polehenka M., Zhydovska N. Innovative strategies for Ukrainian agribusiness development in the postwar period. *Bulletin of Lviv National Environmental University. Series "AIC Economics"*, 2023, 30. DOI:10.31734/economics2023.30.033. URL: [visnyk.lnau.edu.ua](https://visnyk.lnau.edu.ua/index.php/economics/article/view/171)

11. Kyfyak V., Verbivska L., Alioshkina L., Galunets N., Kucher L., Skrypnyk S. The Influence of the Social and Economic Situation on Agribusiness. *WSEAS Transactions on Environment and Development*, 2022. p. 1021-1035. DOI:10.37394/232015.2022.18.98. URL: <https://ouci.dntb.gov.ua/en/works/7nNO3Ny7/> OUCI

12. Hrymak O. Ya., Stybel R. V., Ostafiichuk A. H. Innovative potential of agribusiness development in Ukraine in the conditions of war and post-war recovery. *Scientific Messenger of LNU of Veterinary Medicine and Biotechnologies. Series Economical Sciences*, 2024, 26(104), 3-7. DOI:10.32718/nvlvet-e10401. URL: <https://nvlvet.com.ua/index.php/economy/article/view/5225>